

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1991 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2004 сыл
ТОХСУННҮУ
13 КҮНҮТ
ОЛТУОРУННҮУ
№ 3
(7066)

РОССИЯ БЭЧЭЭТИН КҮНҮНЭН!

сулуктаригар турууларын, дыа кэргэн экономикатын, чөл олох иһин хайысханы, быһата, үлэ бары салааларыгар ситиһилэри, үчүгэйи, кэскиллээби иһитиннэрини биллэрини кырата суох үлэ мытылына уонна мытылыа да турдаҕа.

Хаһан баҕарар буоларын курдук, хаһыат историятыгар ураты мизстэни сирэй эпизитиһи сүтэн үлэлээбит редактордар ыаллар. Хаһыат дьон-сэргэ сэһэриитин ыларыгар кырата суох кылааттарын киллэрсит редактордар Гоголев Петр Николаевич, Яковлев Семен Степанович—Эрилик Эристин, Васильев Николай Петрович, Сидоров Николай Павлович, Чичинаров Афанасий Евстафьевич, Макаров Нюргустан Егорович, Полов Петр Иннокентьевич уо.д.а. умнулубат үтүөлөөхтөр.

Күннэтэ хаһыалыт күн сирин көрөрүгэр айар үлэһиттэрбит эпизиттир секретарь А.М.Слепцов, отделлар салайааччылары, корреспондентар Р.С.Сибирякова, Г.И.Говорова, О.В.Жиркова, С.С.Смирникова, С.С.Борисова, компьютерга таҥааччы К.К.Собакин элбэх сырларын бизрэллэр, баай ис хоһоонноох, тупсаҕай ситиһуулаах буоларын туһугар түбүгүрэн үлэһиттэр.

Холбошук производственной отдела С.И.Семенова салаатынан араас көрүнүскү бэчээтинэй бородууксуйалары, ол иһигэр бланкалары, эбэрдэ папкалары, араас суол ыгырыллары, кинигэлэри, о.д.а. онорон кэлэ. Биһиги үлэбит бэчээттэһичилэртэн улахан туһулукаах. Типография эрдэхтэн бэчээттир массыына иннигэр балай да көлөһүнүн тохлут, опьттаах Д.И.Семенов уонна юни салаатынан үлэһии сылдьар Г.Н.Логинов элбэҕи эрэнэр үлэһиттэрбит.

Тэриэтэбит туох баар уотун-күөлүн, араас техникаларга эҥкилэ суох үлэһиттэрин туһугар биһир кэскиллээх үлэһиттэр И.И.Окоемов түбүгүрэр. Хаһыат бэчээттэһинигэр туттуллубат матырыйалларбытын туһаҕа таһаарар инниттэн ритуальной сыах аһан үлэһиттэрит хаһыс да сыла. Бу сыаҕы кытта подписка отделын холбоу тутан биһиги ветеранаммыт М.Е.Ноговицина дууһатын ууран туран үлэһит.

Хаһыат ханна баҕарар, хаһан баҕарар общественной корреспонденттардаах буолан кизиг географиялаах, элбэх соһунаах суруктар киирэр буоланнар хаһыат хаһыат буолан тахсан эрдэҕэ. Онон бу түгэни-

нэн туһанан, тиһигин быспакка суруйар бары общественной корреспонденттарбытыгар барҕа-махтал тылларбытын эпизитин баҕарабыт. "Саҥа олох" тираһа сыллата, кырааан да буоллар, эбиллэн иһинтэ кинилэртэн быһаччы туһулукааҕа чуолкай. Кэлэр да өттүгэр эһиги бөрүбүт сыппаабатын, хас бирдии мал айы күүтүүлээх, кэтиһилээх автор быһыытынан мэлдьи ахтылла сылдьаргыгар.

Хаһыат толору кыабынан үлэһиттэр улуус салайааччылары төһө өйүүлэригэр, көмөлөһөлөһүттэн улахан туһулукаах үлэһиттэр кэмээр бары таҥа кытта өйдөһөн, улууспут, дьонмут сэргэбит туһа дьиз биһир сүрүн тускулуну туһуһан кэлиһит.

"Саҥа олох" бары ааҕааччыларын, журналистары, общественной корреспонденттары, полиграфистары, ветеранарбытын Россия бэчээтин күнүнэн эбэрдэлээн туран, иорут духовнай баайын хангатыһар кэскиллээх үлэһиттэргэ ситиһини, кытаанах доруобуйаны, тус олохтуттар дьолу-соргуну баҕарабын.

Гаврил ПОПОВ,
"Саҥа олох" РИХ ГҮ
директор-редактора.

ХАҢЫАТ МАННЫК ОҕОҕУЛЛАР

Үчүгэй киһи туһунан кэпсиит

Кини аатын үйэттиэххэ

Киһи орто Аан ийэ дойдуга олох олорорго, удьуору уһатарга, кэнигэр кэнчээр ыччаты хаалларга ананан төрүүр-уһуур дьолуннаах соруктаах кэлэр.

Итинник дьолуннаах соругу туһунан, олох олорон, 72 сааһыгар тийэн күн сириттэн туорабыт үтүкэннээх киһини, кэнигэр элбэх ыччаты хаалларбыт, этиэхтэн эриэххэс майгылаах, Мугудай нэһилиэгин төрүт олохтоосун Н. И. Васильев – Харатаай туһунан ахтан-санаан ааһыахпын баҕарбын.

Николай Иванович төрөөбүт-үөскээбит кэмэ советскай туул маннайгы сылларыгар сөп түбэһэн, олорон ааспыт олоһо колхознай-совхознай туулу кытта тэҥгэ дьүөрэлээбитэ. Күндүл түөрт кылаастаах оскуоланын үөрэнэн бүтэрэн сэрини иннинэ "Кыһыл сис" колхозка тутуах үлэһитэ буолбута, ааҕар-суурайар киһи буолан биригэдьиридээн да ылбыта. Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ Николай Иванович бэбисээ тутан армияҕа барбыта. Японияны утары сэрии тимир уобу-дуччатыгар кыттыһан, хас да бойобуой медаллаах дойдутугар эргилибитэ. Горькай аатынан колхоз солбуллубат биригэдьиригэр бар дьон туһа дьон чизинэй санаалаах, салайар үлэ үсүлүбүт бүүдүлүбүтүн эрэлээхтик кэппитэ. Буйун, фронтовик колхознай-совхознай олоххо киллэрбит бөдөн кылаата, айымньылаах үлэтэ уонунан сыллар аасыттарын да иһин дьиргэтэн, каретийэн кэнчээр үөскүүр ыччатыгар улуутуйан көстөллөрө чуолкай. Ол да иһин буоллаҕа Александр Прокопьевна, Николай Иванович илээх дьон кэргэннэригэр уон оҕо төрөөн удьуору-сүлүгэр утумнар бу күн сирин соргулаах олоһор аҕаах ийэлэрин кэрэ тылыннан ааттаһан мала-дьон буолан элбэх

оболонон 23 күндү сизинири бэлэттээхтэрэ. Мантан ордух киһи кылгас олоһор үөрүү-көтүү, өрөгөй ахсааннаахтык бириллэр буоллаҕа.

Итинник төрүт кэскиллэрэ бигэтик олохтоммут Николай Иванович биригэдьиригэр сыраллаах үлэтигэр араасан, 1956 сыллаахтан удьуорбут төрүт дьарыгын утумнаан ат баайааччынан үлэлээбитэ. Оччолорго Чуралчыга сана кэлбит Иннокентий Саввич Свинобоев – Тыыннаахал аты баайар ньыматын сөбүлээн туттубута. Ити кэмтэн ылата "Харатаай баай-быт ата" дьон хайдах эрэ суостаахтык, кизин туттунуулаахтык, дьолун сурахтаахтык иһиллэр буолбута. Кырдыга да, киһи баайбыт аттара Мандат, Чылбыан, Күөдэл, Ардай дьон быһыйдар соргулаахтык сүүрэн Чуралчы дьонун-сэргэтин талталларын ылбыттара. Кимизл дьон чакчы кыахтаах сүүрүк үөскээн ааспытын Мугудай дьон сүрэхтэригэр ымы туттубут буоланнар саҕар дьонунта собурууттан атылаһыллан аҕадыллыбыт сүүрүгү Кимизл дьон сүрэхтэригэр бар дьон үтүө сылгыны чистиилэрин туһунта буолар. Санаан-ахтан аастаах 1987 сыллаахха Борогон ипподромугар Харатаай эрчийбит Айхала уонна Айдаана дьолуннаахтык бизтэки тахсыталаабыттара. Манна мустубут бар дьон "Харатаай маладьыас" дьон дорбонноох хайыларын Николай Иванович сэлэппэттин устан бокулусунаабыта, сүргэтэ көтөбүлэн үрүн күн үрдүк айыларын сүгүрүйбүтэ. Ити нөҕүө сылыгар – 1988 с. сааскы сүүрүгэ Таатта улуутугар "Победа" коллективнай хаһайыстыба саламаттын ыгырытынан Айдаан дьон сүүрүк аты баайбыта тэҥнээбин булбатаҕа. Бу кырдыаҕа ат баайааччы соргулаах орто дойдуга

киһи буолан үөскээн талтыр дьарык онгостуммут атын сүүрүтүгэр бүтэһик албан ааттаах кыайытын өрөгөйө этэ. Ол кэнигэр киһи уһаабатаҕа, 1991 сыллаахха айылба киһини ылар аналын олохтон туораабыта.

Николай Иванович – Харатаай билигин баара буоллар 2004 сыл олунньу ый 7 күнүгэр төрөөбүтэ 85 сылын туолуо этэ. Онон Чуралчы дьон киһи үбүлүйдэх сылын бэлэттэн ааһарбыт наадалаах. Ордух чорботон аты баайар биригэдьиригэр тыыннаахтар кэриэстиэхтээх ытык кэспит буолар.

Улуус баһылыга И.Н. Аммосов, тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига И. И. Филиппов, ат сүүрүтүн улуустаагы федерациятын президе-нт А.Т. Ноговицын, ат сүүрүтүн толороочу директора И.И. Харлампьев биригэдьиригэр санаан аны сайын ытыллар ыһаах ат сүүрүтүн Харатаай аатынан тэрийэллэрэ олус тобустоох. Бу дьолуннаах соругу толорорго эрдэттэн бэлэмнэни үлэтин ыһаах, билигин улуустугар баар сүүрүктэрбит балаһанньалара хайдаһын билиэххэ, үчүгэй туруктаах сыл тахсалларын наадааһын барытын көрүөххэ, улуус баһынайдарын түмэ тар-

дыаха, сааскы сүүрдүүнү сайынгыга бэлэмнэни куддук ыһааха. Баар сүүрүктэрбитин кырабытык харыстыаха, астаһан-атылаан мэнэйдэһини тохотуоха. Күүһү барытын улуустугар аатыгар-суолугар туһаайыаха. "Спортивной чуралчылар" дэтэр аалпытын республикабыт улуустарын Маҕайы ипподромугар тобууртун Николай Иванович Васильев – Харатаай дьолуннаах аатынан добуулулуоһун!

Прокопий ФЛЕГОНТОВ, ат спордун көбүлээччи.

Хаартыскаларга: 1. Фронтовик, колхознай-совхознай үлэстэ уһуурун ат баайааччы Харатаай. 2. Н.И. Васильев Харатаай баайбыт атын Мандаты кытары, 1961 с.

Сурук отделын сибидиһэйэ Р.С. Сибирская кимбит матырыйааллары наардаан отделарынан түгэтэр.

Тыа хаһаайыстыбатын отделын үлэһиттэрэ Г.Н. Гоносова (хаһас) уонна С.С. Смирникова.

Общественнай политическай отдел корреспондента С.С. Борисова.

Элпизтиир секретарь А. М. Слепов былаанаммат матырыйааллары наардаан хаһыат макетын окорор.

Компьютернай верстка оператора И. И. Охоемов макет быһытынан хаһыат балаһаларын танар.

Корректор С. Р. Данилов хаһыат сыһата суох тахсарын бэрэбиэркэллэр.

Доборент Б. Д. Васильев бачааттаниэхтээх хаһыат плестиналарын балаһиыр.

Бачааттэһиһилэр Г. Н. Логинов (хаһаһа) уонна Д. И. Семенов хаһыат саҕа нүмэрин бачааттиллэр.

1951

Кәриэстэбил

УЛАХАН ДЫИЭ КЭРГЭН ДАЛБАР ХОТУНА ЭТЭ

Күндү ийбэит Ульяна Федоровна Сидорова олохтон туорабыта тохсуну 13 күнүгү 40 жонгун туохар. Чуралчы Холборотугар 1919 жыл тохсуну 22 күнүгү Сидорова Федор Прокопьевич дыйэ кэргэнгэр төрөбүтэ. Ийэте Пелагея Федоровна Пестерева ийбэит үс ийбэбэр өлбүтэ. Ол ийин эбелээх аһагыгар уонна Егор Прокопьевич Сидоровага ийиллибитэ. Сүлүгүчү, Диринг огуулаарыгар үрөммитэ, 1940 с. Дьокуускайга педагогическай училищаны үөрэнэн бүтүрбүтэ. Амма Абадыгар ууутталык сымдыан Калит-

нов Петр Ивановичка кэргэн тахсыбыта. 1941 – 1943 сс. кэргэнэ соримга ыгырылган барбыта. 1943 с. Амма Солободыгар бастагы дегалды төртүтэспитэ. Онтон 1945 сытан ийикэн Мындагайыга, Одуулууга, Дирингэ ууутталлабытара. Ол курдук, 32 жыл Диринг огуулаатыгар начальнай кылаас учууталынан, детдом, интернат митомчигинан, огуулаа библиотеканынан, деткомбинат дворнигынан үтүө субастаатык үлэстэбүтэ. Бүөс 1 сыл Чаягыга куулукка, огуулаага үлэстэбүтэ.

Ийбэит ханна да үлэстэтар общественнай үлэргэ актыбынайдык кытара. Кини кыра эрдэбүтүн саха хомууну үмүтүбүн тартыбыта, огуулаа оҕолорун, кэһимик дьонун бу дыагыгар уулуйбута. 1966 с. "Лэккэс" комедиятан Г.Половтуун сценага оонньооннор оромун, республи-

ка лауреаттара буолбуттара. 1973 сыллааха Улахан-Удэ куоракка бүтүн Россиятаагы фестивалга М.Дордоруурап "Аймаҕан" трагедиятыгар Бөгө Маарыйа орулуун ийбэит ситиһилээхтик толорон лауреат буолбута.

Ийбэит сэттэ оболонон "Материнская слава" орденнан, 1952 сыллааха "За трудовое отличие", 1946 сыллааха "Сарим сыйларыгар килбизинээх үлэтин ийин" үс. д. а. элбэх үбүлүбүнэй мотолоринан наараадаламмыта. 1994 с. "Отличник культуры Республики Саха (Якутия)" аныгы туттарбытыра. Ийбэитигэр бариллибит Грамоталар, Дипломмар, Махтал, Эбүрдэ суруктар олус үтүстөр. Бу наараадалар кини дуулуурдак үлэтин, талаанын общество сыналлаатын туолуунан буолаллар. Ийбэит үлэстэргэ айан хаалларбыт үлэтинэн сүрү-

бүт, сэхэргэбэит атымыра буолаллар. "Холбоо хомуун үлэһиттэргэ, айар талааннахтарга" кинигэ бастагы раздэлгыгар ийэм сэхэргэбэит үтүс. Кини аймагынан төртүтэрин үчүгүйдүк билэр буолан, билиги адыһыһынан Сидоровага аймак улахан төрүчүлэрин оҕорон "Прокопий Сидоров ынаһтара" дыйэ 2003 с. кинигэ сүрүбүн бача-эттэбүтэ.

Ийбэит быысылка арнас көрүлгүн, өрүүнү, масылына ийини, туулаары да дегиттар ийстэнэрэ, сценага ооннуур оруулаарын кэһимүрү байытэ тиксирбитэ, сатаан ийстэмэст үлэстэннэригэр, аймактарыгар көмөлөспүтэ үтүс. Билигин, кыргыттарын, ийстэнэрэ, хомуун тартарга уулуйбута. Чүгэстэргэ ыаллары-аймактарын кытта күнөтэ билэһитэ-сэхэргэһэ, кинилэри кыра оҕолорун, сиэнэрин курдук талтыра-ме-

анылыра. Кини бабарар кытта уопсай тылы булан эл-сэтэр дьомбурдааба. Тус олоһор үтүс ырыахтары кэрсүбүтэ эрэри, күөстээх санаалаах, энергиялаах буолан тулуйбута. Сүрүбэ, сүлүбэ ыалдыр этэ да, ырыыга бариммэргэ, ийэргэ-кэ эйэлэспэт, утары сангар туруору согуу майгылааба. Билик, оҕолорун, туспугар туох кыалларын оҕоро сатыыра, олус кыаллара. Тотоойу астыах, элбэх ыалдыталах-хонһолоох улахан дыйэ кэргэн Далбар хотуна этэ. Ийбэит гастроллур, огууруу куораттарынан элгэнэр да кэмгэр саахым тэһэһин, хомуун ийбэ баара. Садыктара буоларынан омук бигирэбилин ытара.

Күндү ийбэит оҕолордоо буолан, утума быстыбаха, олоһо салгыан барар аналлаах эбит...

Оболоро.

Улуу Бочуоттаах гражданина, үтө, тыыл ветерана, хоту көһөрүлүү кыттылааха

КСЕНОФОНТОВ Иван Иванович

үлүн наараан ырыттан өлбүтүн кэргэнгэр Марфа Яковлевнага, оҕолоругар, сиэнэригэр кулурданытын тирдэбэит.

Чураачы салгынытын дьаһалтата.

Кулурданын тирдэллэр:

– Урууу промкомбинат директора Ксенофонов Иван Иванович өлбүтүн кэргэнгэр Марфа Яковлевнага, оҕолоругар, сиэнэригэр майы тэһэстэпр комбинат коллективэ.

– Кулурданы Иван Иванович өлбүтүн кэргэнгэр Марфа Яковлевнага, оҕолоругар, сиэнэригэр Дирингэн хоту көһөрүлүү кыттылаахтара бари Васильевтар.

– Аҕа Иван Иванович өлбүтүн кыттылар, дьаһалтэригэр Ваняга, кини оҕолоругар бииргэ үрөммит табырхастара Мотя Павлова, Грэнэ, Гали.

– Чураачы уулуун Бочуоттаах гражданина, хоту көһөрүлүү кыттылааха Ксенофонов Иван Иванович өлбүтүн кэргэнгэр Марфа Яковлевнага, оҕолоругар, сиэнэригэр улуустары ветераннар сабыттара.

– Чураачы уулуун Бочуоттаах гражданина, хоту көһөрүлүү кыттылааха Ксенофонов Иван Иванович өлбүтүн кэргэнгэр Марфа Яковлевнага, оҕолоругар, сиэнэригэр Маарыччааннага ПО бырабылыанньата.

Чураачы уулуун Диринг бөһүөлэгинэн төрүттээх Тавта уулуун Чарыах огуулаатын историкада ууутала, педагогическай үтө ветерана

ФИЛАТОВА Полина Дмитриевна

өлбүтүн Диринг агро-огуулаатын үлэһиттэригэр багытар Попова Мария Дмитриевнага, быдаһыгар Попов Юрий Дмитриевичка, аймактарыгар Курумчаннага кулурданытын тирдэбэит.

Диринг агро-огуулаатын коллективэ.

Кулурданын тирдэллэр:

– Адыһы Полина Дмитриевна өлбүтүн багытар, бииргэ үлэстэбит дьаһалтэригэр Диринг агро-огуулаатын үлэһиттэригэр Попова Мария Дмитриевнага, кыттылар Марианнага Дирингэн дьаһалтэригэр Светлана, Валентина, Прасковья, Надежда.

Солонько кыһыһынан алаастар

СОЛОВЬЕВ Дмитрий Дмитриевич

өлбүтүн кэргэнгэр Леонидка Иннокентьевнага, оҕолоругар, аймактарыгар дийин кулурданытын тирдэбэит.

Мырылаах бииргэ үлэстэбит доһуоттара.

Күндү ийбэит, оболоро

ЧЕМЕЗЕВА Марфа Филипповна

күн сириттэн туорабытынан байыт үлэһиттэригэр, улааттарыгар начальник Олег Гаврильевич, экономист Виталий Гаврильевич, сиэннэр Гаврил Степановтарга кулурданытын билэрэбэит.

"Чураачысальнэргэ" ГУП коллективэ.

Уу-Адаан уулуун Сымырдак бөһүөлэгин алаастар

ШИРИЕВ Василий Егорович

өлбүтүн уолугар, кулурдугар Афанасий Васильевичка, кийинтэргэ багытыгытар, адыһыгытыгар Мария Ивановнага, сиэнэригэр Ваняга, Костяга. Денноку дийин кулурданытын тирдэбэит.

Чахыртан Васильевтар, Сидорова, Зоя Адамова, Дирингэн Васильевтар, Улахан Кулэтан Трофимовтар.

Татталлаах ийбэит, эбэит, хос эбэит, тыыл, эргэн ветерана, потребительскэй кооперация туйгуна, Чураачы уулуун 20-с үлэсэ чулуу ийитэ

ГОРОДЕЦКАЯ Гликерия Степановна

тохсуну 11 күнүгэр наараан ырыттан аластан туорабытын дийингэ кулурданын түрөн билэр дьонугар, үлэстэннэригэр ийтинэрэбэит.

Кыргыттар, улаһтар, кийинтэргэ, кулурдэргэ, сиэнэргэ, хос сиэнэргэ.

Кулурданын тирдэллэр:

– Тыыл, үтө ветерана, советская потребительская кооперация туйгуна Городецкая Гликерия Степановна өлбүтүн оҕолоругар, сиэнэригэр, хос сиэнэригэр, аймактарыгар Маарыччааннага потребительскэй бырабылыанньата.

– Тыыл, эргэн ветерана, потребительскэй туйгуна Городецкая Гликерия Степановна өлбүтүн оҕолоругар, сиэнэригэр, хос сиэнэригэр улуустары ветераннар сабыттара.

– Ийэте Гликерия Степановна өлбүтүн кыттылар, кини истолубур сабыдаһыгар Калиталана Васильевнага өр бииргэ үлэстэбиттэ А. Г. Лобанова, А. Т. Петрова, Е. Г. Сиваева, М. Е. Устинова, В. П. Филиппова.

– Гликерия Степановна өлбүтүн кыттылар Городецкая Полина Васильевнага, оҕолоругар, сиэнэригэр Маарыччааннага ПО Чураачы салгынытын ийинэригэр тирдэбэит.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.
ААДЫРЫСПЫТ: 676670,
Чураачы сал., Карл Маркс уул., 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРЫТ:
редактор – 41-332, отдаллар – 41-265.
E-mail: Osonaoloh@churap.sakha.ru

Тиреһиттэригэр: ОР Республикаста, Чураачы уулуун "Саһа олох" республиканскай-адаһыһыт хабаруу босдоростонной учреждение, Москвабай информация ордаһыһыгар туйгуна РФ Соһууларын туйгууну хонтурууллуур уонна регистрациялыыр РФ босһоо ОР республиканскай управлениитэр 2003 с. бис майын 20 күнүгэр регистрациялыттылар – ПИИР19-0423.

"Саһа олох" республиканскай-адаһыһыт хабаруу ГУ. Оффиснай бисит.
Сайттын № 3. Ийдиэс 54907.
Тирэс 2461. 12.1. 2004 с. босһоо барыһына.
Хабаруу ийдиэһэ үтөс оптуорунуулаах, кэлэһэргэ үтөһө субуоттара таһар.

Автор сурулар аһаһтар оһоһо редакция поздравленилар ийдиин оһол туйбһер буолуһаах.
Сурулаах ийдиһтар чаһылар кыһыһыһаһаһыгар аһаһыһаһы автор тус бийтэ суру.